

II. KERESZTÉNY ÁHITAT
(ANGOLBÓL)

Jelige.

(H. B. Carpenter.)

Isten országa eljő nemsokára.
És alkotmánya lesz — a szeretet:
A szív parancsa... S nem a Hiszekegy.
E jeligével lépj be kapuján;
És ott nem kérdi soha senki többé:
„Mit is hiszel?” — Csak ezt: „Szeretsz-e még?”
És az oltárnál bátran-boldogan
Felzúg a chorus: „Szeretlek, Uram!
Szeretlek, édes Istenem!” — Hited
Megtart; őrizd Reményed horgonyát;
De lelked üdve egy — oh, egy csupán:
Az életadó, áldott Szeretet.

Justin Vértanú.

(Kr. u. 100—155.)

Gyülekezetünkben a jómóduak segítik a szegényt; mert mi mindétig összetartunk s hálát adunk az örök Alkotónak minden javaiért, amikkel bennünket megáldott. Hálával fogadjuk az Ő szent Fiának, az Úr Jézus Krisztusnak tanításait és a szentléleknek mennyei ajándékát. Vasárnaponkint a Hívek, a városiak mint a falusiak egyaránt, rendesen eljárnak az imaházba, ahol elsősorban is a próféták könyvéből és az apostolok irataiból olvasnak fel egy-egy leckét. Ezt az Előljáró pontról-pontra megmagyarázza és buzdítja a Híveket a jó és szép példák követésére.

Azután mindnyájan fennállva imádkozunk. És amikor a közös imának vége van, kenyeret, bort és vizet hoznak be. Ezeket az Előljáró hálaadó imák és elmélkedések között megáldja és a gyülekezet rámondja az Ament.

Azután következik a szétszétás. Mindenki kap a megáldott jegyekből. Akik pedig nem jöhettek el, azoknak az egyházfiak viszik el a saját lakásukra.

Azután, aki teheti és hajlandó adni, önként ad, amit adhat a gyülekezet javára. A gyűjtött holmit az Előljáró kezeli. Ő ad belőle az árváknak és özvegyeknek. S azoknak is, akik betegség miatt, vagy bármi más okból inséget hordoznak... Azonkívül a foglyoknak és a köztünk levő idegeneknek. Úgy, hogy soha senki szükségét ne szenvedjen a mi gyülekezetünkben.

Monica halála.

(St. Augustine.)

... Ezenközben édes Anyám így szólt: „Fiam, nekem már igazán alig van örömem ebben a földi életben. Nem is tudom, miért maradnék tovább itten, ha már az Úristen minden vágyamat betöltötte. Megengedte érnem, hogy Te, mint igaz keresztény, megvetve minden világi hiúságot, az Ő szolgája lettél.“

Nem emlékszem tisztán, hogy erre mit feleltem. De azután úgy öt-hat nap múlva nagy beteg lett szegény. El is ájult és eszméletét egy időre elveszítette. Mire oda siettünk ágyához, már megint magánál volt s kérdőleg tekintett reám és fivéremre, mintha mondaná: „Hol is valék az imént?...“ Azután mereven reánk szögezve tekintetét s a fájdalomtól elkábulva így szólt: „Fiaim, ha meghalok, itt temessetek el...“ Én erre, könnyeimet visszafojtva, hallgattam; de fivérem valami affélét mondott, hogy ha már meg kell halni, jobb volna odahaza, mint külföldön. Ilyesmi járhatott az ő gondolatában is, de megnyugtatónkra meghagyta nekünk, hogy ne sokat törődjünk az ő portestével: „A hely miatt ne aggódjatok. Temessetek el akárhová, csak emlékezzetek meg rólam imáitokban az Úr oltára előtt, bárhol jártok-keltek...“ A végrendelet után elhallgatott. Látszott, hogy erőt vettek rajta a halál kínjai. Kilenc napi betegség után, ötvenhat-

éves korában, kiszenvedett. Istenfélő, buzgó lelke megszabadult a test nyügeitől.

Gyöngéden befogtam a szeméit. Szerettem volna sírni, de uralkodnom kellett magamon. Fel-feltörő könnyeim befelé hullottak szomorú szívemre. Mélyen lesújtva, alig-alig bírtam magammal. Ott volt *Adeodatus* is, és az utolsó sóhajtásra sírva fakadott s csak nagynehezen tudott megvigasztalódni. Ugyanígy nekem is el kelle hallgattatnom fiúi érzéseimet. Mert a mi gyászunkhoz nem illik a sírás-rívás és a jajgatás. Akik reménység nélkül és mindörökre meghaltak, azokat szokás így elsiratni. De ő — Isten után — boldogan halt meg. Az olyan Anya, mint ő, meg se halhat. Az ő hite Istenben, az élők Istenében, rendületlen és tettetés nélkül való volt.

Könnyeinket visszafojtva, Evodius elővette a zsoltárt, elkezdett énekelni s vele együtt az egész ház buzgón énekelte: „Az Úrnak irgalmát örökké éneklek!“

Szent Columba.

(St. Adamnan.)

Derék ember volt Szent Columba. Emlékét áldja az egész keresztény világ. Igen sok kolostort alapított. Neve azonos Jónás próféta nevével, mert héberül ez is galambot jelent. Már ebben a névadásban is kitűnik Istennek atyai gondviselése.

Az evangéliumból is azt olvassuk, hogy a szentlélek galamb képében szállott alá az örökkévaló Atyának egy-szülött Fiára: miért is egyáltalán a galambnak a szentírásban symbolikus jelentősége van.

A Mester is arra inti tanítványait, hogy legyenek szelidék, mint a galambok. Tiszta szív és ártatlan lélek: — ez a Krisztus tanítványainak ismertető jegye. Megilleti hát ez a nevezet a mi Előljárónkat, akinek szíve-lelke olyan ártatlan és tiszta vala, mint a galambé. Templom volt az ő kebele s abban lakozott az Istennek szentlelke. Egyéb isteni adományai mellett méltán viseli hát ezt a szép nevet.

Úgy tudjuk, hogy szent Columba nemes szülőktől származott. Negyvenkétéves korában elhatározta, hogy Krisztusának egyenes hívására áthajózik Irhonból Angliába. És ő, aki kora ifjúságától kezdve Krisztus szolgálatának szentelte életét, gyarapítva életbölcességét, megőrizve mindvégig testi épségét és lelki tisztaságát, — megmutatta mindnyájunknak, hogy valaki már itt a földön alkalmas lehet a magasabbrendű, mennyei élet folytatására.

Tekintete olyan volt, mint egy angyalé. Beszéde megnyerő. Munkája istenes. Lelkülete vidám és békés. Igéretere, tanácsára mindenki építhetett. Az Úr Jézus Krisztusnak igazi jó vitéze volt az utolsó lehelletig.

Imádkozott, írt, olvasott és kézi munkát is végzett; de egy órát, egy percet se töltött hiábavaló dolgokkal. Éjjelnappal szüntelenül el volt foglalva. Böjtölt és virrasztott anélkül, hogy a szakadatlan munka terhére, vagy ártalmára lett volna testi-lelki szervezetének.

Róla el lehet mondani — és méltán — hogy őt kivétel nélkül mindenki szerette. És hogyne szerette volna, mikor arca mindig örömtől sugárzott és szíve is telve volt, telve mélységes szent örömmel Isten áldásainak hálás élvezetében.

A király.

(King Alfred.)

Szent hivatásom teljesítéséhez megfelelő környezetre és alkalmas eszközökre volt szükségem. Amint te is jól tudod, senki emberfia nem fejtheti ki erőinek legjavát, nem kormányozhatja népét igazságosan, hogyha mindezek nincsenek ott a kezeügyében.

A királynak elsősorban jól benépesített országra van szüksége, amelyben papjaival, katonáival és munkásaival jó egyetértésben munkálkodják. Ezek nélkül egy uralkodó sem boldogul.

Ezenkívül az említett három osztály részére juttatni

kell az ország testéből annyit, amennyi azokat munkájuk fejében megilleti. Fegyverzet, élelem, ruházat — az utolsó gombig — állandóan rendbe legyen. Ezek nélkül nincs erő és tekintély. S ahol ezek közül csak egy is hiányzik, ott a zavar és a fejtelenség megbénítja a legszebb törekvést.

Azért kell nekem az uralkodáshoz alkalmas eszköz és megfelelő környezet, hogy Istentől nyert tehetségem: a testi és lelki erő, amellyel a Gondviselés engemet megáldott, kárba ne vesszen, háttérbe ne szoruljon; mert ahol a Bölcsesség magva hiányzik, ott a legfényesebb tehetség is hamarosan elveszti a zománcát és elkallódik.

Bölcsesség nélkül pedig nincsen igazi talentum; mert ha még oly ügyes lenne is valaki, botorságában önmagát gáncsolja el.

Röviden szólva: egész életemben arra törekedtem, hogy becsületben megöszülve — holtom után — örökségül hagyjam késő utódaimra is jótetteimnek emlékét.

Jó tanács.

(Szent Bernát leveleiből.)

Szíves soraidból látom, hogy még mindig szeretsz. Én is szeretlek téged... Mint ahogy az édes Anya szereti egyetlen fiát, úgy szerettelek akkor is, amikor az én szívemnek gyönyörűségére közvetlen közelemben voltál... Új hivatalodban se légy más, mint az én oldalamon. Légy mindig hűséges és pontos... Hagyd abba a sok üres kifogást és mentegetődzést, hogy fiatal vagy és tapasztalatlan. Ezzel úgy se méssz semmire. Csak teljesítsd a kiszabott kötelességet nap-nap után híven. Gondold meg, hogy hivataloddal milyen fontos szolgálatot végezel. Ehhez képest viseld magad szerényen; de légy önérzetes, mint egy igazi lelki barátó.

Talentumodat, amit Istentől nyertél, ne hevertesd. Akinek sok adatott, attól több kívántatik. Amde elégedj meg azzal, amid van s ha szinte csekély volna is, áldozd oda készségesen a te Híveid javára. Mert aki nem hív a

kevesen, az a nagy dolgokban is megbízhatatlan. Hogy szavaidnak nagyobb súlya legyen, jól vigyázz arra is, hogy tetteid mindig összhangban legyenek azokkal, mert az emberek úgyszólván rendszerint a te cselekedeteidből fognak megítélni.

Nincs szebb és üdvösebb rendszabály, mint ha mindenben magad jársz elől jó példával. Az emberek is szívesebben követnek, hogyha azt mondod: „utánam!” — mint ha csak vezényszó gyanánt mondod, hogy — „előre!” Azt a terhet, amit mások vállára kívánsz rakni, magad hordozd el előbb krisztusi alázatossággal. Aki másoknak parancsolni akar, az tudjon parancsolni elsősorban saját magának.

Hogyha ezt a két dolgot jól megjegyzed magadnak, akkor a te tisztédnek minden igazságát betöltöd s nyugodt lelkiismerettel hajthatod le fejedet végső pihenőre. Istennek angyalai fognak szolgálni tenéked és a te szívednek minden igaz kérése, buzgó imádsága meghallgattatásra talál ott fenn, a kegyelem örök Istene előtt...

„Isten temploma.”

(St. Bernard-Clairvaux.)

Isten mindent a maga dicsőségére teremtett — mondja az Irás. Ehhez képest tehát a teremtménynek föltétlenül meg kell hajolnia az Ő szent akarata előtt.

Íránta való szeretetünk is azt kívánja, hogy ne a magunk kényelmét keressük, hanem minden erőnkben arra igyekezzünk, hogy mindig és mindenekben az Ő akaratját teljesítsük.

Igaz boldogságot ne várjunk a világi vágyak és múltó gyönyörök élvezetétől; mert igazi boldogságot csak az Isten akaratának betöltése nyújt nekünk. Amint mindennapi imáinkban is fohászunk szoktunk: „Legyen meg a Te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is...”

Oh, tiszta Szeretet! Oh, édes és boldogító vonzalom! Oh, nemes és szent szándék, az isteni Akaratnak oltalma

alatt megtisztítva minden földi salaktól!... Lelkünk állapota ezen a fokon már eljutott az Isten közvetlen közelébe. A vízcsepp a borba öntve, eltűnik abban és fölveszi a bor színét és zamatját. A kohóban izzó vasdarab — feledve a saját természetét — egybeolvad a tűzzel. A napsugárban tündöklő levegő mintha maga is önálló fényforrás lenne! Így olvad egybe — csodálatos módon — a hívő léleknek minden, de minden vágya és törekvése az Isten akaratával...

Mert ugyan mi módon lehetne az Isten mindenekben — minden, hogyha az emberben ezután is még mindig fönmaradna valamelyes pusztán emberi tulajdonság? — Ha lényegében ott is lenne, de azért hisszük, hogy mennyei szépség, isteni erő és földöntúli dicsőség sugározzák körül.

Vajjon mikor fog mindez valóra válni? Ki fogja megérni? Ki tud abban méltán gyönyörködni? „Vajjon színed elejébe mikor jutok, élő Isten?” — Te helyetted mondja az én szívem: keressétek az én orcámat. A Te orcádat, Uram, keresem...”

Oh, Uram — Teremtőm! Vajha én is, a legkisebb a Te teremtményeid között, megláthatnám a Te szent templomodat, még ebben a testben: Istennek templomát!

Isten és az Ember.

(Meister Eckhardt.)

Az emberi lélek csak úgy ismerheti meg az Istent, hogyha egy időre elfelejtkezik magáról; mert amíg csak magamagára gondol, nem gondolhat egyúttal Istenre is. Amikor a jó Isten kedvéért mindenről kész lemondani, ismét feltalálja magát Őbenne: az Ő közvetlen közelében. Színről-színre látja Őt s amit érette elhagyott, azt az Istenben — a legtökéletesebb formában — mind megtalálja... Isten, a mi mennyei Atyánk, nem szigorúságból kíván oly sokat mitőlünk, mielőtt megmutatná nekünk a maga fönseges arculatját; sőt inkább, éppen ebben tetszik meg az Ő

atyai jósága, hogy lelkünket a küzdelemben nagyra növeli és megnemesíti, megáldva azt az Ő jobb kezének minden áldásával. Isten és az Ember így, és csakis így, ismerhetnek egyik a másra.

Ne gondolja senki, hogy ez a feladat túlságosan nehéz; hogy meghaladja az ő erejét. Első tekintetre talán annak látszik: a kezdő lépéseknél ingadozunk, a világ szerelme még ottan-ottan visszatart bennünket a szent elhatározástól. De amikor azután igazában megláttuk és megismertük az Istent, nincs ahhoz fogható boldog, nyugodt és szeretetteljes Élet. Hiszen akkor csakugyan közöttünk lakozik az Úr, tanácsaival éltet s atyái kegyelmével elválhatatlanul magához csatol. Így vezérli az Úr az Ő földi gyermekeit szent nevének igaz ismeretére.

Isten mindig kész, de mi tétovázunk. Isten közel van mihozzánk, de mi távol vagyunk Őtőle. Isten ott van a szívünk rejtekében; mi pedig úttalan úton bolyongunk. Isten otthon van minálunk, mi pedig idegenek a saját házukban... Vajha — tévelygéseinktől szabadulva — mindnyájan követni tudnók Őt, az igaz Világosság Urát, a Szeretetnek örök Istenét!

„Isteni kegyelem és emberi akarat.”

(Meister Eckhardt.)

Istentől van a Kegyelem és ott működik a lélek mélysegeiben, amelynek erőit állandóan foglalkoztatja.

Áldott világosságnak sugára ez, mely az isteni Gondviselés oltalma alatt végzi a maga munkáját.

Ez a mennyei Világosság át- meg áthatja a lelket s a világi dolgok zűrzavarából magasan kiemeli és megnyugtatja.

A lélek útját ez az égi fény irányítja és a szeretettel együtt reányomja a romolhatatlan isteni bélyeget.

A lélek békességét, szabadságát és üdvösségét jelenti számomra, ha mindenekben alárendelem magamat Isten szent akaratának.

Erre az Istennel való egységre és zavartalan harmóniára kell törekednie a léleknek minden időben.

Az isteni Kegyelemnek és emberi akaratnak együttes törekvése teremti meg számomra az igazi erkölcsi szabadságot.

Isten a természetben ott van, mint legfőbb hatóerő; ugyanígy nyilatkozik meg a lelkivilágban is, mindig magasabbra emelve és megnemesítve a Róla való eszméleteinket.

Az isteni Kegyelem teszi szabaddá az emberi akaratot, hogy az Ő segítségével minden szent szándékát véghez vihesse; s úgy forgassa azt, mint a tökéletesedésnek kipróbált eszközét.

Igy hát az akarat a szeretet útján éri el az óhajtott szabadságot, sőt maga is szeretetté válik, amikor egyesít bennünket a mi Istenünkkel.

Áldott szegénység!

(Szent Ferenc „Kis Virágai“-ból.)

Szent Ferenc, a Krisztusnak hűséges szolgája és követője, az ő Mesterét mindenben utánozni igyekezett. Krisztus példájára ő is tizenkét tanítványt választott magának. Ezeket párjával bocsátotta ki a nagyvilágba, hogy hirdessék az evangéliumot. S ebben az isteni küldetésben ő maga járt elől jó példával.

Egyszer Maseo testvérrel Franciaország felé vette útját. Útközben egy vidéki városba érkezve, a Rend szokása szerint házról-házra jártak s Isten nevében kenyeret kértek, mert igen-igen éhesek voltak. Szent Ferenc az egyik utcában, Maseo testvér a másikban. De miután Ferenc alacsony termetű és szegényes külsejű ember volt, ugyancsak elhalmozták a hívek ajándékokkal, sőt egy egész kenyeret is adtak neki.

Ezután a gyűjtött alamizsnát kivitték a városon kívül egy gyönyörű forrás mellé. Ott letelepedtek. És a különböző nagyságú dirib-darab kenyeret egy széles kőlapra helyezték, amely asztalnak is beillett volna.

És amikor Szent Ferenc látta volna, hogy Maseo testvér mily sokat gyűjtött, nagy volt az ő lelkének öröme s így szólt: „Oh, Maseo testvér, ily nagy kincsre mi alig vagyunk érdemesek!” És amint ezt többször egymásután elmondogatta magában, Maseo testvér így válaszolt: „Atyám, hát neked még ez is kincs? Hiszen láthatod, hogy milyen földhözragadt szegények vagyunk. Úgyszólván semmink sincs: se abroszunk, se késünk, se tányérunk, se tálunk, se házunk, se asztalunk, még csak cselédünk sincsen.” Mire Szent Ferenc így felelt: „Látod, éppen ebben áll a mi igazi gazdagságunk: ez a mi kincsünk. Itt mindent, de mindent az isteni gondviselés rendelt ki a mi számunkra. Az Ő nevében kaptuk a kenyeret: Ő terített nekünk asztalt ezen a síma kőlapon. Itt van a friss forrás, amely szomjunkat csillapítja. — Oh, Istenem, add, hogy — mint szent Fiad — teljes szívünkben és lelkünkben fölvegyük és szeressük az áldott szegénységet!”

Istennek hálákat adva, buzgó imádság után ettek a kenyérből, ittak a forrásból. Ettek és megelégedtek. S azután folytatták útjukat Franciaország felé.

Útközben egy templomhoz érve, Szent Ferenc így szólt a társának: „Jere, menjünk be ebbe a templomba — imádkozni!...” És amint bementek, Szent Ferenc letérdepelt az oltár mögé s elkezdett buzgón imádkozni. És amint így hosszú ideig buzgón imádkozott, úgy megtelt a szíve-lelke Isten jelenlétének boldogító érzetével, hogy alig bírta magával. Újból és újból eljegyezte magát az áldott szegénységgel. Arca túlvilági örömtől sugárzott. Ajkát pedig ékes-szólóvá tette amaz oltári eleven szén, a szeretet égi lángja.

A legfőbb jó.

(Anonymus.)

Tudnunk kell szeretteim, hogy igaz boldogságra csak az erényes élet útján juthatunk. Még az Isten maga sem segíthet rajtunk, hogyha ez a mélységes vágy nincs ott a mi kebelünkben. Éppen ezért nem sok értelme van annak,

hogy nagy elődeink példáját vizsgáljuk s abból igyekezzünk megtanulni az isteni Gondviselés titokzatos terveit.

Sokkal jobb, hogyha önmagunkba csöndesen elmélyülve, kérdezzük, fontolgatjuk, hogy kik és mik vagyunk... Mi az emberi élet? — Ki az Isten? — És mi célja van velünk? És mit is várhat tőlünk minden körülmények között?... Ezzel együtt azt is könnyen megérthetjük, hogy az örök üdvösség csak egyetlen egy dologtól függ. És ha valaki igazán boldog akar lenni, — „*egy a szükséges dolog*“: de ennek azután ott kell lennie, ott kell gyökereznie kinek-kinek a lelkében.

Kérditek talán: mi ez az egy szükséges dolog? Válaszom ez: a lélek jósága. Az a jóság, amely már kiállotta a próbát és önmagán fölüllemelkedett... Szóval ki nem mondható... Néven nem nevezhető... Ki nem mutatható... De végre is elég, hogy ott van, mint az örök isteni jelenlét, mely a maga diadalát látja benne.

Ebben az örök szellemi „Egységben” áll az igaz boldogság titka, az üdvösség egyetlen reménye. Teremtett állat, vagy annak mesterként munkája itt szóba se jöhet. Minden az Istentől és az Ő szent akaratától függ... Őreá bízom tehát magamat én is, történjék bármi; mert itt hiábavaló az emberi segítség.

Isten — a legfőbb Jó — elvégezi a maga munkáját az én lelkemben. Új életet teremt a romok között. Áld és világosít, épít és üdvözít, hogy mindezekben a nagy csudatételekben magam is részt veszek a szomjú lélek krisztusi áhítatával.

Isteni szózat.

(Thomas à Kempis.)

Izrael népe a szent hajdankorban így szólt Mózeshez: „Szólj mihozzánk Temagad és mi meghallgatjuk, valamit mondasz: az Úr pedig ne szóljon mivelünk, mert akkor meghalunk.”

Kérlek Uram, ne tudd fel nekik; mert én ugyan Sámuel

prófétával alázatosan és őszintén így esedezem: „Szólj, Uram, szólj; mert jól hallja a Te szolgád.”

Nincs szükségem nékem se Mózesre, sem a többi prófétákra. Csak Te, oh Uram, légy velem és szólj hozzám; Te, aki közölted a Te lelket a prófétákkal. Mert Te nélkülök is mindenre megtaníthatsz engemet; míg ők Nálad nélkül mitsem érnek.

Ők emelt hangon hirdetik az ígét, de élő lelket csak Te adhatsz az ő beszédükbe.

Akármilyen szépen buzdítanak is, nem tudják a szívünket lángra gyújtani, ha Te, Uram, néma maradsz.

Ők a betűt imádják, de Te megjelented annak igazi értelmét: ők a titkok titkával dicsekednek, de Te, Uram, feltárod a lepecsételt dolgok jelentését!

Ők közlik velünk a Te parancsolataidat, de Te adsz nekünk segedelmet, hogy azokat meg is tarthassuk.

Ők megmutatják az utat, de Te, Uram, mélységes bölcseséggel tanítod és megvilágosítod a mi szívünket.

Ők öntöznek, de Te, Uram, adod a gyarapodást.

Az ő szavuk pusztába kiáltó szó, de Te, Uram, megmagyarázol és fölfejtés nekünk mindeneket.

Igy hát Mózesre nincs többé szükségem. Csak Te szólj velem, oh Istenem, egyedülvaló örök Igazság! nehogy elmuljak és hiába éltem légyen, mint aki emésztő tűz helyett beéri csalóka fénysugárral is. Nehogy kárhóztatásomra szolgáljon, hogy hallottam ugyan az *isteni szót*, de azt nem teljesítettem; megismertem, de nem becsültem meg; elhittem, de nem követtem azt.

Szólj, Uram, szólj; mert jól hallja a Te szolgád; hiszen Tenálad van az örökéletnek beszéde.

Szólj hozzám, Uram! Mert ebben van az én lelkemnek egyetlen vigasza. Hadd fordítsa jóra a Te szent ígéd az én gyarló életemet! Miért is legyen a Te nagy nevednek örök dicsőség, tisztesség és hálaadás! Amen.

„Isten szava.”

(Thomas à Kempis.)

Boldog az a lélek, amely hallja az Úrnak beszédét a szent magányban és vigasztalásnak ígét meríti az Ő szájából.

Boldog az a fül, amely örömmel fogadja az isteni sugallat kijelentéseit és elfordul e világ külső csábjaitól.

Boldog az a fül — igazán boldog —, amely nem indul a szirén-hangok után; hanem arra figyel, amit az Igazság — bent a lélek mélyén — szüntelen mond neki.

Boldog az a szem, amelyet nem kápráztatnak el a múltó dolgok árnyai, hanem azokra figyel, amik örökkévalók.

Boldogok azok, akik befelé tekintenek, és nap-nap után abban gyakorolják magukat, hogy megértsék Istennek titkait.

Boldogok azok, akik ébren-alva, járva-kelve, mindig és mindenütt Istenre gondolnak, s érte minden hiú dicsőségről készek lemondani.

Gondold meg mindezeket, óh én Lelkem, és zárkózz el a nagyvilág elől, hogy a te Uradnak, Istenednek szava fölcsendüljön a saját kebeledben...

Három könyv.

(Jan Ruysbroek.)

Lefekvés előtt minden estve vedd elő három könyvedet! Bárhová menendesz, ezt a jó szokást el ne hagyd! Az első könyv ócska, molyette és szakadozott: benne sötét lapokon — sötét betűk. A második könyv szép, tiszta fehér, elejétől végig beírva — vörös tintával. A harmadikban — már messziről — csak úgy csillog a sok-sok aranybetű...

Jó lesz, ha mindjárt az ócska könyvben kezdesz lapozgatni. Vagyis, gondold a saját életedre, amely telve van emberi gyarlósággal, bűn és bánat sötét betűivel. Gondolj

sokrendbéli botlásaidra! Gondold meg, nem egyszer milyen lagymatag valál szavaidban és tetteidben. Vágyban és gondolatban oh, mennyit nem vétkezel! Süsd le végül szemeidet és melled verve, mondd a publikánussal: „Uram, bocsáss meg nékem, bűnösnek!” — És az Úr elosztatja minden te félelmedet és aggodalmadat s megáld tégedet a szent hit és jóreménység mennyei ajándékával.

S most — az ócska könyvet félretéve — vedd elő azt a szépet, azt a tiszta fehéret lelked kincstárából! Ime, ez a te Krisztusodnak mocsoktalan, szent élete. Olyan tiszta fehér, mint a gyermek álma. S benne a vörös betűk végtelen sora mind, de mind az ő vérző sebeit, az ő töviskoronáját juttatják eszedbe. Ezek a vörös betűk az ő halhatatlan nagy szerelméről beszélnek: olvasd e könyvben a saját sorsodat, és áldjad érette az isteni Gondviselést, hogy benne megnyitja a te számodra is a mennyország kapuit s ott néked üdvösséget ad.

Végül, tekints körül és emeld föl szemeidet a magasságok felé! Onnan tündökölnék tereád a harmadik könyv arany betűi. Onnan árad szegényes pitvarodra az örökélet dicsősége. Ez az igazi fény: ez az igazi ragyogás. Ehhez képest minden hiú, földi csillogás csak olyan, mint fényes délben a fáklya sziporkája.

Nagy dolgok.

(Johann Tauler.)

Amit az ember tehet, az mind édes-kevés; de azért nagy hiba volna, hogyha nagy dolgokra nem törekednénk. Aki nem lehet nagy, még mindig lehet — jó. És amihez — nemes idealizmustól vezettetve — szívvel-lélekkel neki-fog, az elvégre is sikerül. Ha kevés az, amit végezhetünk, legalább a szívünk vágya legyen nagy és fölemelő. Meg se álljunk addig, amíg meg nem közelítjük az isteni tökéletességet!

Csakhogy ne szemeljük ám ki előre, hogy a szentek és angyalok sorában ezt, vagy azt a szerepet vállalnók; mert

Istennek örök céljait mi úgyse tudnók soha kifürkészni. Bizzuk magunkat teljesen Őreá... Az Ő szent kezében van úgyis a mi sorsunk... Hogyha a csillagokig el nem juthatnánk, próbáljunk fölemelkedni legalább a felhők közé. Hivatásunkat teljes mértékben átérezve, szenteljük annak egész életünket. Amit pedig így se, úgy se érhetnénk el, arról mondjunk le nyiltan, őszintén, teljes hitbeli megnyugvással a mi szívünkben. Így igen könnyen megeshetik, hogy az isteni kegyelem jóval többet nyújt nekünk, mintha erőnek erejével belekapaszzkodunk.

Hajoljunk meg hát a mindenható Isten színe előtt! Az Ő szent kezeibe ajánljuk a mi lelkünket: hadd tegyen velünk, amit éppen akar. És akkor... akkor sem itt, sem odaát nincs mitől tartanunk: az Úr gondot visel!...

Krisztusi élet.

(Anonymus.)

Aki ismeri és meg is érti Krisztus Urunk életét, őt magát is látta, megismerte. És hasonlatosképen, aki nem ismeri az ő életét, őt magát sem értheti meg. Aki hiszen Krisztusban, az elismeri, hogy az ő élete a lehető legjobb és legnemesebb élet; aki pedig nem hiszi ezt, az őt magát is megtagadja. Amennyiben valaki közülünk Krisztus szellemében él, a Krisztus lakozik őbenne; ha pedig tőle elfordul, nem lehet véle lelki közössége. Mert ahol a krisztusi élet megnyilatkozik, ott van maga a Krisztus is; és ahol az ő élete nem működik, ott ő maga sincs jelen.

Milyen boldog az, aki Pál apostollal elmondhatja: „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus!”

És ez csakugyan a legjobb, a legnemesebb élet; mert az ilyen emberben Isten maga lakozik: a tökéletes Jóság... Hogyan lehetne hát ennél tisztább, szentebb élet?

Amikor ugyanis az engedelmességről, az új emberről, az igaz világoosságról, az igazi szeretetről és a krisztusi életről beszélünk, más szavakkal ezalatt mind ugyanazt értjük. És ahol az egyik jelen van, a többi is mind oda-

vonja. Ahol pedig ezek közül akárcsak egy is hiányzik, ott a többinek sincs ereje, mert ezek lényegében és igazában véve mind együvé tartoznak.

Ami azért újjászülhet minket a Krisztusban, ahhoz ragaszkodjunk, Testvéreim, minden erőnkől. Mert itt semmi más nem segít, csak az Élet, amely gyökeret vert Ő benne.

Népemhez.

(John Huss.)

Én, Huss János, jó reménység alatt Isten szolgája, remélem és várom az ég Urától, hogy mindazoknak, akik Őt szeretik, megadja az Ő kegyelmének ajándékát itt a földön, és ama jobb világban örök boldogságot nyújt mindnyájunknak. Amen.

Kedves Atyámfiak! Kérve-kérlek titeket: szeressétek az Ur Jézus Krisztust, nagy örömmel vegyétek és kövessétek minden tanítását az Élet útjain. Ragaszkodjatok a szent Igéhez, amelyet én prédikáltam néktek Isten örök törvénye szerint. Ha pedig akár nyíltan a szószékről, akár négy szemközt olyasvalamit mondtam volna, ami ellenkezik az isteni igazsággal, ne tudjátok fel azt nekem.

És ha emberi gyarlóságból valami könnyelműséget követtem volna el, kérlek, nézzétek el az én hibámat s kérjétek Istent velem együtt, hogy bocsássa meg az én bűneimet.

Tiszteljétek és szeressétek a Ti papjaitokat, akik példás erkölcsi életet élnek s akik elegyítés nélkül hirdetik Istennek igéjét.

Óvakodjatok, kérlek, a szemfüles emberektől s kivált az olyan papoktól, akik juhoknak ruhájában közelednek Hozzátok, de — a Megváltó szerint — belül „ragadozó farkasok“.

A nemes urakat kérem, hogy bánjanak a szegény néppel szeliden és igazságosan.

A polgárok intézzék az ő ügyeiket becsülettel és tisztelességgel. A munkások végezzék az ő dolgaikat örömmel és

lelkiismeretesen. A szolgák pedig szolgálják az ők urukat és úrnőjüket híven.

Kérem a tanítókat: járjanak elől jó példával, tanítsák a gondjaikra bizott ifjúságot és szeressék a jó Istent mindenek fölött. Az Ő dicsősége és a közjó legyen tetteiknek rugója, nem pedig a hiú világi dicsőség, vagy a nyereség utáni vágyakozás.

Kérem a tanulókat: engedelmeskedjenek az ő tanító-mestereiknek minden jó és szép dologban; és nagy jóigyekezettel tanuljanak a maguk és mások javára és Isten dicsőségére.

Láncok között — börtönben írom Tinéktek ezt a levelet. S naponta várom a halálos ítéletet; de bízom az én teremtő Istenemben s az Ő igazságától sem élet, sem halál el nem tántoríthat.

Constanz, 1415. június 10.

Levél: 1530. aug. 5.

(Luther M. a Választófejedelemhez.)

Kegyelmes Uram, több ízben írtam már Neked és másoknak is, mintha engemet az Isten különös módon körülvevett volna áldott segedelmével és vigasztalásával. De én ezt kötelességemnek is tartom, látva, hogy egyesek mennyire elcsüggedtek: mintha az Ūristen egészen megfélekedett volna rólunk. Pedig a mi Istenünk az Ő földi gyermekeiről soha örökké el nem felejtkezik.

Mostanában két csodának voltam szemtanúja. Minap, amint kitekintek az ablakon, nagy lelki örömmel gyönyörködtem a csillagos égbolt ezer szépségeiben. A boltozatot tartó oszlopoknak — sehol semmi nyoma. És az egek — egy pillanatra is — meg nem rendülnek... Szegény emberek, akik mindéig a tartó oszlopok után kutatnak! Nem találják s miatta örökös aggodalomban élnek: Hátha — már a következő szempillantásban itt a világ vége s összeroppan és alkotó részeire bomlik az egész nagy Teremtés!...

A második csoda pedig ez volt. Óriási viharfelhők ka-

varogtak fönt a levegőben. Hatalmasan és félelmetesen, mint a tenger dagálya. Végláthatatlan nagy tömegben hömpölyögve ide s tova parttalan medrűkben, mint a végítélet. De azon mód, minden baj nélkül el is vonultak. Merre mentek? Hová tűntek? — Távozóban mégis a ködön át tündöklő szivárvány ragyogta be pár pillanatra az eget és a földet. Azután lassankint az is elenyészett... Szegény emberek, akik a vihartól való félelmükben észre sem veszik ezt az égi tüneményt: — pedig ott ragyog a fejük felett, ott ragyog előttük az ígélet és áldás diadalíve!

Kegyelmes Uramat az Úr Jézus Krisztus szeretetteljes oltalmába ajánlom.

Költ levelem a — Pusztában.

Igaz vallás.

(John Calvin.)

A hívő lélek nem sokat vitatkozik az ő Teremtőjéről, hanem megnyugszik az egy igaz Istenben. Nem a saját szájaíze szerint ruházza fel isteni tulajdonságokkal, hanem megelégszik az isteni kijelentés örök ígéivel. Isten akaratát a világért át nem hágná. Elbizakodottságában — az igaz útról soha el nem tántorodik.

Inségben, nyomorúságban Hozzá folyamodik, mert jól tudja, hogy Tőle száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék.

Bízva az isteni kegyelemben, élő hittel, szent örömmel mindig csak Őreá támaszkodik, egy percig se kételkedve abban, hogy az égi Atyának őreá is gondja van: az égi Atya jó és irgalmas, őt mindennemű szükségében támogatja és megsegíti.

Mint Urának s erős Istenének, mindenben engedelmeskedik. Ő szent Felsege előtt meghajol. Szóval és tettel magasztalja örök dicsőségét és parancsait hiven teljesíti.

A hívő lélek bátran megy az ő Istenének ítélőszéke elé; mert tudja, hogy Ő igaz bíró, aki a jót megjutalmazza, a gonoszt megbünteti. Alázattal hajlik meg az Úr előtt s már

földi életében is arra igyekszik, hogy vágyait és szenvedé-lyeit féken tartva, kiérdemelje az Ő szent tetszését. S valóban, nem is a büntetéstől való félelem az, ami őt a büntől visszatartja, hanem az a határtalan tisztelet és szeretet, mellyel — mint örök gyermek — az égi Atya iránt visel-
tetik.

Az imádság lelke.

(William Law.)

Nincs más út és mód az üdvösségre, mint ha Isten állandó lakást vesz magának a mi kebelünkben. Nincs külön út a zsidók, külön a keresztények és a pogányok számára. Nincs és nem is lehet; mert egy az Isten, egy az emberiség, egy az üdvösség és ugyancsak egy az ahhoz vezető út. És ez nem más, mint emberi lelkünknek olthatatlan vágya az Örökkévaló után. Ahol ez a vágy eleven, és akármelyikünkben elemi erővel tör elő, ott az eltévedt bárány megkerül és a jó pásztor máris az ölében hordozza azt.

Ettől a vágytól sarkalva, a szegény tékozló fiú oda-hagyja a disznóknak szánt moslékot és visszatér a szülői házhoz. És ugyancsak ez az istenes vágy műveli, hogy az édes Atya már messziről meglátja elveszettnek hitt fiát, elébe megy, nyakába borul és megcsókolja. Ez a példa nap-nál világosabban mutatja, hogy ez mind igaz, és mind így van a valóságban is.

Mihelyt ez a szent vágy fölébred mibennünk, s minket közvetlenül az Úristenhez vezet, az isteni lélek, az imádság lelke, a kezdet kezdetén már mindjárt ott van mellettünk, hogy gyámolítson s gyöngéd szeretettel és bizalommal vegyen minket körül az életnek ebben a döntő, mondhatnám: újjáteremtő pillanatában. Ezen fordul meg tehát minden, de minden. Ez a vágy vezérli Istenhez a mi lelkünket, hogy elmerüljön az örökkévaló Isten végtelenségében. Vele együtt munkálkodik és alkot, mintha nem is élne az Istentől különálló árnyék-életet.

Ezen fordul meg minden, de minden. Mert ha ez a vágy nem eleven és nem diadalmas, — akár a zsidóban,

akár a keresztényben — akkor a Törvény és az Evangélium által elrendelt áldozat, vagy szolgálattétel csak holt betű marad. Nem ad új erőt a léleknek. Nem kapcsolja egybe a mi véges voltunkat a — Végtelennel.

Ezen fordul meg, ettől függ minden. Mert az Istenben gyökerező szent vágy és óhajlás, mint az imádság lelke, a mi földi életünket egybeforrasztja mennyei harmoniában s megtermi mibennünk a krisztusi élet legszebb gyümölcsseit, még ha soha se láttuk volna személyesen a Mestert magát...

— Ezek azok, akik „eljönnek napkeletről és napnyugatról és letelepednek Ábrahámmal és Izsákkal az Istennek országában“.

Atyai Tanács.

(William Law.)

Nézd csak, édes Fiam! ezt a tágas, óriási égboltozatot a fejünk fölött, amint rajta rendre megjelennek a nap, a hold, meg a csillagoknak megszámlálhatatlan serege. Hogyha valami úton-módon eljuthatnál a végtelen világűrben egyik, vagy másik égitestre, onnan ismét ezer meg ezer új nap és csillag tárulna föl előtted, szebb és nagyobb, mint aminőt a földről láthatunk. Bárhová tekintesz keletnyugat, észak-dél irányban, fönt és alant — ugyanaz a szédületes magasság, ugyanaz a feneketlen mélység. És mégis: hidd el, gyermekem, hogy mindez eltörpül az Ūris-ten nagyságához képest. Az Ū szentséges színe előtt ez az egész világmindenség csak annyi, mint egy porszem. És látod, gyermekem, ennek az örök Teremtőnek, ennek a szerető Atyának gondja van tereád is. Mintha más gyermeke nem is volna, csak te magad! Mintha rajtad kívül senki más nem várná az Ū jóságos atyai kegyelmét! — Éppen ezért féljed, imádd és szeresd a te Istenedet!...

Testi szemeiddel ugyan sohasem fogod meglátni Ūt, de minden, amit látsz, az Ū jelenlétének és hatalmának a tanujele. Közelebb van hozzád, mint a saját árnyékd, mint ajkad lehellete: fogadd el hát Urad és Teremtőd, Atyád és Barátod gyanánt. Ugyis, ami szépet, jót tőlem

örököltél, annak mind Ū az éltető lelke, Ū a tápláló forrása. En is csak Isten kegyelméből meríthettem azt, amit néked adtam. És aki az én földi atyámat még születésem előtt megáldotta vala, holtom után bizonyára téged is meg fog áldani.

Elmélkedjél tehát, édes Fiam! ezek fölött s érezni fogod, hogy a te lelked egyszerre megtelik nemes és nagy gondolatokkal... Tégy jót elsősorban azokkal, akik megérdemlik; de tégy jót általában mindenekkel! Alázatoságban járj a te Ūrad — Istened előtt. Az emberi gyengeségekkel szemben légy elnéző, inkább takargasd még a hibákat is. Becsüld meg a kiválóságot, jutalmazd az erényt. Örvendj az örvendezőkkel és sírj a sírókkal. Ūleld magadhoz az igaz barátot. Ahelyett, hogy megtorolnád, felejtsd el és bocsásd meg a sértést. Bocsáss meg az ellened vétőknek. Így léssz te is a te Krisztusoddal „szolgák szolgája“; de egyúttal a magad ura is.

Szolgálat.

(Hugh Latimer.)

Isten mindnyájunknak kijelölte a maga munkakörét. S ki mint forgolódik a szolgálatban, úgy veszi hasznát. Hogyha a hűséges és megbízható, kedvességet nyer Istennél s megnyílik előtte az örökélet kapuja.

Szent Antalról olvassuk a következő szép kis történetet: A szent elvonult a pusztába; ott sokat böjtölt és imádkozott; sanyargatta magát. Nem is akadt hozzá hasonló szent férfiú abban az időben. Mind emellett egyszer csak azt súgja neki a mennyei szózat: „Antal, Antal, alig vagy ám te olyan tökéletes, amint gondolod; még olyan se vagy, mint egy bizonyos foltozó varga Alexandriában...“

Erre a szent fölkerelkedett, útnak indult s meg sem állott Alexandriáig, ahol hamarosan megtalálta, akit keresett. A varga elcsudálkozott: ugyan bizony mi járatban lehet ez a szent férfiú az ő egyszerű hajlékában. A szent csak arra kérte, hogy mondja el neki apróra az ő életmódját s hogy nap-nap után mivel foglalkozik.

„Uram” — mondá a varga — „ami engem illet, nincs nekem semmi különös érdemem, hiszen az én életem egyszerű és jelentéktelen. Én csak egy szegény foltozó varga vagyok. Korán reggel — amint fölébredek — első dolgom az, hogy imádkozzam. Imádkozom a városért, amelyben lakom; imádkozom a város lakóiért, kivált a jó szomszédokért. Azután hozzáfogok a rendes munkámhoz, hogy megkeressem a mindennapi kenyeret a magam és családom számára. Arra is ügyelek, hogy senkit meg ne csaljak; mert semmit se utálok annyira, mint az alakoskodást. Ellenben ha valamit ígértem valakinek, azt meg is tartom és minden körülmények között teljesítem. Így töltöm a napokat csöndes egyhangúságban feleségemmel és gyermekeimmel együtt, akiket Isten nagy nevének félelmében törekedem fölnevelni... Ennyiből áll mindössze az én életemnek rövid története.”

Látnivaló ebből, hogy a Jó Isten személyválogatás nélkül kedveli azokat, akik e földön betöltik szent hivatásukat s amellet nemesen gondolkoznak és egyszerűen élnek.

Szent Antal derék ember volt. Méltó arra a nagy tiszteletre, amely övezi emlékét. De ez a szegény foltozó varga is, a maga jámborságában és egyszerűségében, a jó Isten előtt éppen olyan kedves.

Isten mindenütt.

(Jacob Boehme.)

Fiacskám, nyisd ki a szemedet és lásd meg a magaságos Isten csodadolgait a természet roppant birodalmában. Fiacskám, hunyd be a szemedet és gyönyörködj a szabadság isteni törvénye szerint mindazokban a mélységes titkokban, amiket föltárteelötted az égi kegyelem örökkévaló, áldott világosságá. Kint és bent ugyanaz a nagy mindenség lelki képe, amint előtted kibontakozik. A változandó külső szín mögött — a változhatatlan örökvalóság . . . Isten mindenütt.

Amíg itt a földön élsz, — betöltve emberi szent hivatásodat — bizonyára az isteni Gondviselés oltalma és védelme alatt munkálkodol és tehetséged szerint zugolódás nélkül, a lehető legjobban végezed a reád bízottakat. És amit a természet és művészet körében — lelked sugallatára — felszínre hozol, az mind az Uristen dicsőségére szolgál. Mert akárhogy vesszük is, a nagy természet az Isten munkája, az Ő kezének remeke; mint szintén a művészi ihlet is az Ő áldott lelkének megnyilatkozása.

Ilyenformán mind a művészet, mind a természet egyaránt hirdeti és napvilágra hozza a magasságos Istennek csodadolgait, hogy azután az Ő szentséges neve legyen — mindenekben minden. S mindez tulajdonképpen arra indít, hogy hova-tovább mindinkább befelé tekints s a világtól elszakadva, elmerülj az isteni kegyelem végtelenségében, holott égi fényben ragyognak a látható dolgoknak eredeti mintái és alakjai.

Maradj meg tehát, Fiacskám, állhatatosan a te Istened mellett, aki megjelentette magát neked és szállást vett magának a te kebeledben. Dolgozz serényen, hogy két kezéd munkája s fenkölt gondolataid nyomán szebb és boldogabb legyen a világ s a te gyermeki szived is mindig megnyugvást találjon az élő Istenben.

Az Isten lélek: lakozzál Őbenne s imádkozzál és tégy mindent ennek az isteni léleknek sugallata szerint. Jusson eszedbe, hogy te is elsősorban lélek vagy... Ez rajtad az az isteni kép és hasonlatosság, amelyre teremtettél.

Egy a szükséges dolog . . .

(François Fénelon.)

Azt gondolná az ember, hogy kinek-kinek ezer apró gondja, sok-sok életbevágó érdeke van, pedig tulajdonképpen csak „egy a szükséges dolog . . .” Hogyha erre fordítjuk minden figyelmünket, a többi magától is eligazodik. Hogyha ezt az egyet elhanyagoljuk, összes terveink rombadőlnek.

Mi az oka, hogy mégis annyifelé szétszétjük és méltatlan dolgokra pazaroljuk a mi szívünknek szeretetét? Hát nem sokkal jobb volna, hogyha egy központi eszme szolgálatában állva, annak szentelnők erőinknek legjavát? . . .

Megfogadom, hogy ezután így teszek.

Az Úr színe előtt hálával borulok le s jókedvének és szent tetszésének oltalma alatt, aggságoskodás nélkül, végzek erőmhöz képest mindent, amit az isteni Gondviselés számomra kijelölt. A többivel nem törődöm. Az nem az én dolgom . . . „Atyám, a reám bízott munkát elvégeztem . . .” Milyen boldog az, aki Jézussal így adhat egykor számot az ő földi sáfárkodásáról!

A napi munka terhét az Isten rakta az én vállaimra. Neki dolgozom. Jutalmamat is csak Tőle várom. Mindent híven és pontosan teljesítek s azzal a zavartalan lelki nyugalommal, amely egyedül méltó az Ő nagy nevének dicsőségéhez.

Semmit el nem hanyagolok. Sikereimet — ha lesznek — soha senki előtt fel nem hánytorgatom. Nem dicselkedem. Csak kérem a jó Istent, hogy az Ő végtelen irgalmából áldja meg az én hűséges munkámat.

Keresem az Istent . . .

(John Smith.)

Könyvekben és tantételekben hiába keressük az Örökkevalót. Az angyali szózat itt is csak azt mondja, amit a tanítványoknak Jézus sírjánál mond vala: „Miért keresitek a holtak között az élő?” — Keresd az Istent ott, ahol szállást szerzett magának: t. i. a saját kebeledben. Plotinus is így véli: „Ha látni óhajtod az Uristent, emelkedj föl Hozzá s áhitattal és szeretettel karold át, mint legjobb barátodat . . .”

Nem kell ide hosszas okoskodás, önkínzás és verejtékezés: csak a szívünk teljék meg olthatatlan vágygal és mennyei melegséggel az Alkotó iránt.

Testi szervezetünkben is a szív szolgáltatja a piros, meleg vért. Agyunkban az termeli a legszebb ideákat. E nélkül minden szellemi élet megbénulna és összezsugorodnék . . . Eppen így vagyunk az Uristen dolgaival is. Csak az láthat tisztán közülünk, csak az szólhat világosan és bölcsen, és csak az hatolhat bé a titkok-titkába, akinek ezt a közvetlen kapcsolatát az örök isteni lélekkel soha semmi meg nem zavarja.

A tudás fáját az élet fája mellé kell ültetnünk, hogy mind a kettő ugyanabból a talajból szívja éltető nedvét, idejében meghozva a maga gyönyörűséges gyümölcseit.

A tudás csak akkor boldogít, ha istenes indulatból fakad s más célja nincs, mint hogy az ő Istenét igazán megismerje és ebben a rövid földi életben is magáévá tegye, véle teljesen egybeolvadjon.

Zoroaster is így biztatja tanítványait: „Fürödjetek meg az élet vizében, akkor kibontakoznak a lélek szárnyai s magasan szálldoshattok az isteni igazság ragyogó sugárözönében . . . Ő tibennetek — és ti Obenne . . .”

Anyaszentegyház.

(George Fox. *)

A különböző keresztény felekezetek mind azzal vádolnak minket, hogy mi elhagytuk az ősi anyaegyházat. A pápisták eretnekségnek tekintik a mi vallásunkat s azt mondják, hogy Róma az egyedül üdvözítő egyház. A püspöki alapon szervezett protestánsok szemünkre vetik, hogy elhagytuk őket: már pedig ők képviselik az igazi reformációt. A presbiteri és más független egyházi szervezetek szintén rossz néven veszik, hogy nem tartunk velük, pedig hát az övék az igazi reformált egyház. En azonban azt mondom, hogy ha mindenképpen valamely városhoz akarjuk kötni az Anyaszentegyházat, akkor annak az igazi

* Angliában a „Quakerok” lelki vezére. Hívei „Friends” név alatt rengeteg jót tettek a világháború nyomorúltjaival.

helye csak Jeruzsálem lehet. Az a város, ahol Krisztus és az ő apostolai először hirdették az evangéliumot; ahol Krisztus Urunk meghalt a kereszten; ahol Krisztus parancsa szerint a tanítványok együtt maradtak volt, míg nem felruháztattak mennyei erővel; és ahol a Pünkösdek jeles napján háromezer hívő lélek tért meg és keresztelkedett meg Péter apostol tüzes beszédére. Így hát, ha valamely városhoz, valamely központi helyhez akarjuk kötni a kereszténységet, az Anyaszentegyháznak igazi ősi központja, történelmi bölcsője: *Jeruzsálem*, ahol az első nagy gyülekezet megalakult.

Amde az apostol maga ezt mondja: „Ez a mostani földi Jeruzsálem az ő gyermekeivel együtt a szolgaság járma alatt nyög; de ama mennyei Jeruzsálem, mindnyájunknak édes Anyja, örökkévaló és szabad.“ Az apostol szerint tehát nem a földi Jeruzsálem a mi Anyánk, jóllehet az első nagy keresztény mozgalom onnan indult ki. Annál kevésbé hódolhatunk be Rómának, vagy bármi más földi városnak mi, akik ama mennyei Jeruzsálemnek vagyunk a gyermekei. És bár közöttünk is előfordult már, hogy egyes elfajult keresztények helyhez kötik és ezáltal korlátozzák a kereszténységet, mi mégis azt mondjuk az apostollal: „ama mennyei Jeruzsálem — a mi Anyaszentegyházunk, a mi dajkálkodó Anyánk!“ — Rajta kívül mást el nem ismerhetünk. Se Rómát, se Jeruzsálemet; sem ezt, vagy azt a felekezetet. *Ama mennyei Jeruzsálem a mi édes Anyánk...* Benne láttuk meg az igaz világosságot. Benne születünk új életre: beoltva a Krisztusba, mint igaz szőlőtőbe. Mert mindazok, akik az Uristennek örökkévaló ígéje által újjászületnek, mint tejtestvérek táplálkoznak és növekednek a valóságos szent életben.

Ezért mondjuk és ismerjük el ismét és ismét, hogy a mi Anyánk, Krisztusnak igazi Anyaszentegyháza, nem lehet más, mint ama mennyei Jeruzsálem.

Kijelentés.

(John Robinson.)

Kedves Atyámfiak! — Pár nap mulva útra keltek, zarándok-útra az Újvilág felé. Csak a jó Isten a megmondhatója: látjuk-e még egymást ebben a földi életben. De bármint legyen is megírva a sors könyvében, kérve-kérlek titeket az Isten színe előtt, hogy csak annyiban kövessetek engemet, amennyiben én is az én szolgálatomban az Ur Jézus Krisztust követtem. És ha Isten kegyelméből valamelyik választott edénye útján újabb kijelentést nyernétek, fogadjátok azt is ugyanazzal a lelki készséggel, mint aminővel eleddig az általam hirdetett igazságot fogadtátok; mert szentül meg vagyok győződve arról, hogy a Kijelentés könyvéből idővel mind több és több világosság fog előtörni és kiragyogni a hívő lelkek örömeire és épületére.

Oh, milyen szánandó a reformált egyházak mostani állapota! Az első lépést megtették a szabadság felé; de tovább menni és haladni nem akarnak. A lutheránusok Lutherre esküsznek: csak azt fogadják el, amit ő annak idején jónak látott és a kálvini tanokról hallani sem akarnak. És a kálvinisták ugyanilyen csökönyösen ragaszkodnak az ő genfi mesterükhöz. Hát ez valóban érthetetlen, mert jóllehet Luther és Kálvin a saját koruknak és nemzedéküknek hatalmas világító fáklyái valának, Isten mégse közölkötte velük az Ő teljes szent akaratát. Biztosra veszem és állítom is, hogy ha Luther és Kálvin ma élnének, ők maguk is a legnagyobb készséggel fogadnák az isteni kijelentésnek újabb, meg újabb világosságát, amint az időről-időre megnyilatkozik.

A mi egyházalkotmányunk nem tűri a szellemi bilincseket. Mi ígéretet tettünk az Uristennek s egymás között is megfogadtuk, hogy a lélek lángját, az igaz-világosság tüzeit soha meg nem oltjuk. Ehhez képest, a mi hitünknek könyvében minden újabb kijelentést magunkévá teszünk: úgy fogadjuk azt, mint a mi mennyei édes Atyánknak legszentebb ajándékát.

Emberi nagyság.

(B. Pascal.)

Nagyra becsüljük az emberi lelket. Nem tudnók elviselni, hogy valaki kisebbítsen, vagy éppen lenézzen és megvessen bennünket. Am a hiú dicsőség szomját mi is elítéljük. Bármily gazdagok legyünk is, nem nyugszunk addig, amíg nem biztosítjuk a magunk számára kortársaink tiszteletét. Ez a legmagasabb pole, amire törekednünk kell földi életünkben s szívünknek hő vágyától minket senki és semmi el nem téríthet.

Pedig az igazi emberi méltóság nem is ebben áll, hanem az önuralomban. Mi haszna lenne enyém az egész világ, ha rabja vagyok önmagamnak s világmegváltó gondolataim szárnyaszegetten hullanak alá... A végtelen világmindenségben én csak egy porszem vagyok; de gondolataimmal és jól rendezett lelkemmel meghódíthatom azt. Az ember olyan törékeny, mint a nádszál; de gondolkodik és gondolatainál fogva uralkodik a természetben... Mind emellett a vak végzet — a sors — könnyen elbánik vele: ma van, holnap nincsen... És amint az Irás mondja: még a helye sem ismeri többé...

Am az embernek megvan mégis az az elégtétele, hogy tudja, hogy meg fog halni s amikor az utolsó óra eljő, nyugodtan hajtja le fejét örök pihenőre... És ott is a jó Isten van vele.

Az igazi emberi nagyság tehát a — gondolatban rejlik. Ez ad nekünk örök életet. És nem a tér és nem az idő, amelynek örvénylő sodrában elmerül a mi múlandó földi életünk. Az legyen tehát legfőbb törekvésünk, hogy bölcsen és helyesen gondolkozzunk; mert ezen épül fel az ember jelleme is.

Az ember azért van itt, hogy gondolkozzék; ez az ő méltósága. Ebben áll az igazi emberi nagyság: utána gondolni a magasságos Isten gondolatait...

Társalgás.

(St. Francis de Sales.)

Testvéreim, ápoljuk a közönséges keresztény erényeket, amelyek a kereszt tövében gyökereznek, mert azokat a Krisztus vére öntözi. Ilyenek: az alázatosság és a türelem, a jó kedély és a szívesség, a szolgálatkészség és a figyelem, a jóakarát és a rokonszenv, a megbocsátás és az egyszerűség... és a többi... és a többi.

Ezek az erények olyanok, mint az ibolya, amely szereti az árnyas helyeket. Ott virít a legszebben, ott várja az üdítő harmatot s bár nem keresi a csillogást, maga körül mindenfelé jó illatot áraszt.

Vannak ezenkívül nevezetes, nagy erények, amelyek a kereszt homlokán ragyognak. És méltán. Kivált, ha szeretetből fakadnak és abból merítik táplálékukat. Ilyenek: a bölcsesség és igazságosság, buzgalom és bőkezűség... és a többi... és a többi. És ezeket az erényeket mindenki óhajtja és nagyra is becsüli azokat, mint a krisztusi kereszténység jellemző vonásait.

Ámde jól vigyázzunk, mert a látszat rendszerint csalni szokott. Az igazi lelki nagyságot külső mérték útján megítélni nem lehet. Az is megtörténhetik, hogy a hívő lélek a legközönségesebb keresztény erényt is a jézusi szeretet jegyében gyakorolja; míg a mindenki által megcsodált erény csak tündököl, de nélkülözi a szerető szív áldott melegét. Már pedig az Úristen előtt ez a fontos. Minden igaz érték fokmérője: a szeretet.

Szeretem az imádságot, mert az imádság egyúttal a lelke és éltető forrása minden erénynek.

Szeretem az áhítatot, mert általa minden munkámat az Úrnak szolgálatára szentelem.

Szeretem az alázatosságot, mert azáltal megszabadulok mindennemű fennhéjázástól magamat és a saját szerepemet illetőleg.

Szeretem a jó kedélyt, mert ebben a hangulatban mindenkihez lehet egy szép szavam, egy szíves mosolyom.

Szeretem és gyakorlom a türelmet s általa kész vagyok elviselni a földi lét minden nyomorúságát.

Ezek az igazi keresztény erények. Ezekben gyakoroljuk magunkat, mint a nagy Mester tanítványai!

Lelki öröm.

(Thomas Traherne.)

Tárva-nyitva áll a nagyvilág előtted ezer örömeivel. De csak akkor boldogít, hogyha teljesen magadévá teszed, igaz értéke szerint megbecsülöd. Máskülönben a Dárius kincse is csak por és hamu, mihelyt istenes célokra nem fordítandó. Mert csak így vehetsz részt szíved szerint a mennyei Atya dolgaiban. Ő ott van mindenütt és mindenben... Külsőleg nem egy dolog jelentéktelen, durva és közönséges; de én még élénken emlékezem, hogy gyermekkoromban az utca pora is éppoly becses volt előttem, akár az arany; most pedig — érett ésszel — még többre becsülöm azt.

Tárva-nyitva áll a nagyvilág előtted. De csak úgy és akkor boldogít, ha a parányi homokszemben is ott ragyog számodra Isten hatalma és bölcsesége; s többre becsülöd azt, amit mindezek beszélnek a te lelkednek az Ő jóságáról és dicsőségéről, mint a szépséget, amely rajtok csillog, vagy az anyagi hasznot, amely belőlük származik.

Tárva-nyitva áll a nagyvilág előtted. De csak akkor boldogít, hogyha minden reggel megmutatja néked a fényes mennyországot; hogyha a mennyei Atya hajlékában otthonosan érzed magadat s az ég és a föld, a levegő és a napsugár igaz lelki örömnél forrása a te számodra, mintha máris az angyalok karában zengedeznél az élő Isten dicsőségére.

Tárva-nyitva áll a nagyvilág előtted. De csak akkor boldogít, hogyha a tenger árja ott kereng a te ereidben és az egek minden szépsége — a te köntösöd s csillagokból font koszorú ékesíti a te fejedet: amikor úgy érezed, hogy te vagy a végtelen világmindenség egyedüli örököse, s

annak birtoklását veled igaz boldogságban, nagy lelki örömben egybeforrott testvéreidtől még sem irigyeled... Ez az Urban való lelki öröm. Szent örömmel, gyermeki hálával ragaszkodjál tehát mindig a te Istenedhez, mint a zsugori az ő kincseihez, mint a király az ő jogarához.

Tárva-nyitva áll a nagyvilág előtted ezer csodájával. De mindez csak úgy és akkor boldogít, ha a te szellemed magáévá teszi, betölti és átfogja az egész világot s még az égnek csillagai is a te családi ékszereid... Ismerd meg hát az isteni Gondviselés útait, mint a saját ösvényedet, mint asztalt, amely naponta megterül a te számodra. Kézelfoghatóan magyarázd magadnak s másoknak is rendre — azt a tovatűnő árnyat, azt a ködképet, amiből a világ előállott.

Egyformán szeress mindenkit, önzetlenül óhajtván és munkálva a közboldogságot. És szeresd az Istent az ő jóvoltáért mindenekben... mindenek felett!

Ez az igazi lelki öröm.

Adjunk hálát!

(Benjamin Franklin.)

Utazásaim közben sok jó emberrel találkoztam, akik mind a lehető legnagyobb szívességgel fogadtak engemet. Csak az bánt, hogy én azt a sok szívességet talán sohasem viszonzhatom, mint ahogy az Úristennek megszámlálhatatlan kegyelmi ajándékait is soha méltó módon meg nem köszönhetem. Mégis megpróbálom: hátha valami letteképpen kimutathatnám az én mélyen érzett hálámat jó Istenem és embertársaim iránt.

Én is vendégszerető vagyok mindenkivel szemben. Isten iránti hálám pedig arra indít, hogy szeretettel és alázatos hittal felkaroljam az Ő földi gyermekeinek elárult ügyét s őket testvér gyanánt magamhoz öleljem. Mert az üres szó — bármily szépen hangzik is — még nem háladás.

A Krisztus evangéliumába foglalt szent hit, mint erőforrás, a mi földi életünkben igen nagy szerepet tölt be.

Híven ápolgatom én is azt a saját lelkemben s másokat abban megerősíteni — kedves kötelességemnek ismerem... Az istentiszteletre pontosan eljárók. A világos és meggyőző egyházi beszédet élvezettel hallgatom. De fülemben cseng az apostoli szózat, hogy ne csak hallgatói legyünk istenigéjének, hanem egyúttal megtartói is. Mert ha csak hallgatjuk, de nem tartjuk meg, sőt tetteinkkel meg is cáfoljuk a Krisztus tanítását, olyanok vagyunk, mint a fa, amely a reája fordított gondot és ápolást csak cifra galjakkal jutalmazza, de gyümölcsöt nem terem.

Künn és benn.

(Immanuel Kant.)

Két dolog van, ami minket mindig — újból és újból — fokozott csodálatra és tiszteletre indít maga iránt: odafent a csillagos ég és az erkölcsi törvény a mi emberi kebelünkben. Nem is kell keresnem és kutatnom, mintha homályba lenne burkolva, vagy méreteiben meghaladná az én képzeletemet. Allandóan ott van előttem, hogy gyönyörködtesse és öntudatra ébressze az én lelkemet. Künn és benn: egy egész világ. Az egyik a külső világot domborítja ki és tetőzi be, amint felül időn s enyészeten — ismeretlen régiókba s végeláthatatlan rendszerekbe ragad. A másik önmagamból, az én egyéniségemből indul ki s egy oly világgal kapcsol egybe, amely valóban végtelen. Ennek ismeretlen útjait járja be és tárja föl a tisztult értelem, melynél fogva érzem és tudom, hogy az én létem nem pusztán esetlegesség, hanem éppen olyan egyetemes szükséglet pótol itt, mint amott, a látható világok birodalmában: maga is külön egy egész világ.

A világmindenségben az én szerepem majdnem eltörpül a csillagrendszerek millióival szemben. Testi erőm, szépségem hanyatlak, amint öszre jár az idő s a hulló falevéllel vissza kell térnem a porba, ahonnan vétettem. De egyéniségem megmarad; mert ebben élem és valósítom

meg az én külön életemet. A kebelemben uralkodó erkölcsi törvény megóv és függetleníti engem az idő múltó változásaitól. Véges voltomat egybekapcsolja a Végtelenség örök Urának áldott szellemével.

Mennyei kalauz.

(John Bunyan.)

A mennyei kalauz most bévezette őket az ő külön termeibe és megmutatta nekik egyre-másra mindazokat a dolgokat, amiket Christiána férje, a mi Keresztény Péterünk — itt áthaladva — már jóval előbb mind apróra megszemlélt vala... Itt volt ugyanis a ketreche zárt ember és az az ember is, aki átvágta magát az ellenség sorain s a legnagyobb és legesodálatosabb leve mind azok között, akik valaha éltek. És még ezenkívül sok minden, ami mind igen tanulságos lehetett a mi zárándokunk számára.

Ennek utána, amikor Christiána és társai ezeket már nagyjában mind megértették, a mennyei Kalauz megint tovább vezeti őket. Bévezeti egy másik szobába... Furcsa dolog volt, amit itten láttak: ott állott egy ember földresütött szemekkel és gereblye volt a kezében. Fölötte jómagasan ott állott, vagyis inkább lebegett Valaki, aki mennyei koronát tartott a kezében, följárva néki azt cserébe a gereblye helyett. De az ember egy világért föl nem pillantott volna, csak egyre harizsált, egyre gereblyézett, szorgalmasan összetakarítva a szétszórt szalmaszálat, apró-cseprő ág-bogot és a föld porát.

Ekkor így szólt Christiána: „Mintha sejteném, nagy jó Uram, hogy ez mit jelent! Úgy-e bár, ez a világias embert ábrázolja?”

„Igazad van” — monda ő — „az a gereblye is azt mutatja, hogy neki csak a földi dolgokra van gondja. Úgy is van. Amint láthatjátok, ezt az embert annyira leköti, lefoglalja az ő kicsinyes munkája, hogy észre se veszi, meg se hallja annak a szavát, aki onnan felül mennyei koronát kínál nékie. Előtte az egész mennyország csak dajkamese: és

csak az az egyedüli valóság, ami kézzel fogható. Amint látjátok, ez az ember állandóan a földet nézi: tanuljátok meg tehát, hogy a földi dolgok rendszerint annyira erőt vesznek az ilyen világiasan gondolkozó emberen, hogy Istenről és a lelki dolgokról teljesen megfeledkeznek.

Ekkor így szólt Christiána: „Oh Uram, szabadíts meg engem minden földi nyügtől!”

George Fox.

(Jellemrajz — William Penn.)

Íme egy ember, akit a jó Isten minden széppel-jóval megáldott. Megértő lélek, aki belát a mások szívébe és tud uralkodni önmagán.

Külső alakja egyszerű; de lelki világa mély és vonzó, mint azoké az embereké, akiket valóban Isten maga küldött a szent misszióba. Ahogy a szolgálatban forgolódik, nincs abban semmi mesterkéltség fogás. Igazait nagybátran hirdeti, nem elegyítve emberi bölcselkedés hitető beszédével. Mint ember és prédikátor, senkit sem utánoz: eredeti a maga nemében.

Otthonos a szentírás magyarázatában is. Behatol a dolgok mélyére s onnan merít mindnyájunk vigasztalására és épületére igazi tanulságot, megnyugtató szent harmóniát. Amikor pedig imádkozik, alakja megnő, arca sugárzik, mint azoké, akiket az örök isteni jelenlét fölemel és boldogít. Nem is láttam soha senkit, aki olyan buzgón tudott volna imádkozni, mint éppen ő. Ismerte az Istent és tanubizonyságot tett róla, mint aki az Úrnak közvetlen közelében élt. Aki a Szentek-szentje előtt áll, az tudja csak, mi az igazi vallásosság, mi az igazi istenfélelem.

Ilyen harmónikus az ő élete is. Olyan szelid, nyugodt és elégedett: mint akinek rendben van a lelkiismerete. Öröm és nyereség az ő társaságában lenni; mert szellemi tekintélyéből nem állít korlátot önmaga és embertársai közé. Még a rosszat is szerető-részvétellel dorgálja, és türelme majdnem határtalan. Irgalmas samaritánus: megbocsát

még az ellenségnek is, senkit nem sért s az elvett rosszért jóval fizet vissza.

Százan és ezren tehetnek tanuságot az ő előkelő szelleme és emberséges modora mellett, akik velem együtt tisztelik és szeretik őt soha el nem múló, tiszta szeretettel. Valóban elmondhatom, hogy a Teremtő őrajta kiváltképpen megdicsőítette a maga képét.

Alakját leplezetlen isteni fenség sugározza be; de ő ezzel soha vissza nem él, mert az Anyaszentegyházban viselt vezéri tisztét mindétig krisztusi szelidséggel, önmérséklettel és mélységes alázattal tölti bé...

Ecce Homo!

Lelki Unió.

(John Wesley.)

Keresztény anyaszentegyházunkban sokféle és szétágazó a vélemény; a szertartások is igen különbözők. E miatt az egészet átölelő formai egységre gondolni se lehet. De mi akadály lehet közöttünk az annyira óhajtott lelki uniónak? Ha nem is gondolkozunk mind egyféleképpen, miért ne forrhatnánk egybe a szeretetben? Ahány fő, annyi vélemény; de miért ne lehetnénk egyek szívünk-lelkünk áldozatos érzésében? Ezekben kétségkívül mindnyájan egyetértünk. És ez a fődolog: a többi mellékes. Egyesüljön tehát minden jó keresztény a lelki unió szent kötelékében s fenntartás nélkül támogassa egyik a más a krisztusi élet megváltó hitében és mindenekre kiterjedő gondjaiban...

Isten őrizzen, hogy az én egyházam bevett szokásait másokra erőszakoljam; bár szentül meg vagyok győződve, hogy az éppen olyan egyszerű, mint az őshajdankorban az apostoli gyülekezeteké. De az én hitem nem lehet irányadó másokra nézve. Akivel tehát testvéri szeretetben egyesülni óhajtok, én attól sohasem kérdezem: tagja vagy-e az én egyháznak, az én gyülekezetemnek? Milyen egyházi környezetbe kívánczol? Milyen hivatalos berendezkedést tartasz jónak Krisztus egyházában? Isten imádása közben ugyanazt az imát mondogatod-e, amit én is mondok? Nem

kérdezem, hogy az Uriszentvacsora jegyeit olyan alakban és olyan értelemben veszed-é, mint én. A keresztség kiszolgáltatására nézve sincsen semmi kifogásom. Felnőttet vagy csecsemőt keresztelsz: nekem az mindegy. Sőt az iránt se érdeklődöm, hogy vajjon te mindezeket szükségesnek tartod-é az üdvösségre.

Mindezeknek most hagyjunk békét. Alkalmatos időben — ha éppen szükség lenne reá — majd ezekről is beszélhetünk.

Ebben a szent percben csak egyetlen egy kérdés foglalkoztatja lelkemet; kérdem ennél fogva: őszinte, igaz-é a te szívednek indulatja irántam, mint ahogy igaz és őszinte az én szívem te irántad? Ha igen, fogjunk kezét! Én nem kívánom, hogy te elfogadd az én véleményemet. Ugyan mire való volna ez? Viszont én se fogadom el a te véleményedet azon egyszerű oknál fogva, mert nem tehetem. Nem tehetek róla, hogy a nekem jutott világosságnál fogva így látok, így hallok és így is gondolkozom.

Tartsd meg te is a te véleményedet: én is megtartom a magamét. Szorosan, szentül és elvitathatatlanul. Nem áll az ügy érdekében, hogy akár te jöjj át énhozzám, akár én menjek át tehozád. Én nem kívánom, hogy te megtagadd apáid hitét, vagy hogy illendőképpen meg ne becsüld a saját egyházad bevett szent szokásait.

Tegyük félre — te is, én is — azt, ami elválasztana bennünket. Csak arra gondoljunk — s arra legyen gondunk is — ami egyesít. És így fogjunk egymással kezét, egybeforrva mindörökre áldott, szent egységben: lelki unióban!

Üzenet.*

(Leo Tolstoj.)

Nem tehetek róla. Ez az én hitvallásom. És én azt meg nem változtathatom, ha mindjárt nem is tetszik valakinek, vagy éppen megbotránkoznak rajt' az emberek.

* Válasz a Szent Synodus kiközösítő végzésére.

Nekem a saját egyéni életemet kell folytatnom. S úgy lehet, nemsokára szembe kell néznem a halállal. Istentől jöttem: Óhosszá térek vissza. Tehát az én hitvallásom nem lehet más, mint az, ami most itt megnyugtató és boldogító.

Világért sem állítom, hogy az én hitem csálhatatlan, örök igazság minden idők számára. De úgy érzem, hogy alig lehet ennél tisztább és világosabb, ami úgy megnyugtató és kielégítő, mint ahogy ez a meggyőződés kielégíti szívem hő vágyát s emellett a kutató észnek követelményeit is.

Ha volna ilyen, vagy ehhez hasonló, kész vagyok azonnal elfogadni azt; mert a jó Isten nem kíván egyebet, csak az igazságot. Amde oda, ahonnan ilyen óriási lelki küzdelem árán szabadultam ki, én soha többé vissza nem térhetek. Nem térhetek vissza, mint ahogy a madár se bujhat megint be a tojásba, ahonnan Isten után szárnyra kelt...

Coleridge szerint: „Aki jobban szereti a keresztény tantételt, mint az igazságot, az kicsinyenként oda jut, hogy a saját egyházát, vagy felekezetét többre becsüli, mint a kereszténység tulajdonképeni lényegét s végül is önnönmagát fogja bálványozni: a saját békességét oda helyezve mindenek fölé.”

Én éppen az ellenkező utat tettem meg. En eleinte az én orthodox hitemet többre becsültem a lelki békességnél. Azután meg jobban szerettem a kereszténységet magát, mint a saját egyházamat. És most — az igazságot szeretem. Egyedül az igazságot. Jobban szeretem azt mindennél a világon. Ez az igazság számomra ez idő szerint egy a kereszténységgel, a Hegyi Beszéd egyszerű evangéliumával.

Ez a krisztusi tantétel az én hitvallásom. Ragaszkodom is hozzája teljes szívemből és lelkemből. És úgy tapasztalom, hogy ennek oltalma és vezetése mellett békében és boldogan élek...

Boldogan és békében közeledem a földi élet véghatárához.